

آیا ایران می‌تواند برنده رقابت چین و آمریکا باشد؟

با شدت یافتن رقابت راهبردی چین و آمریکا، این مفروض به‌تدریج در رسانه‌های ایران و در اتاق‌های فکر، مطرح می‌شود که جمهوری اسلامی می‌تواند بالقوه برنده این رقابت باشد. گفته می‌شود که ایران می‌تواند با بازیگری در میانه رقابت این دو قدرت، آزادی عمل خود را افزایش دهد و از این رقابت تشدید شونده منابع استراتژیک جدیدی برای خود ایجاد نماید. این مفروض فراگیر با چالش‌های مهمی مواجه است.

آیا ایران می‌تواند برنده رقابت چین و آمریکا باشد؟

دکتر محسن شریعتی‌نیا

اعتمادآنلاین

با شدت یافتن رقابت راهبردی چین و آمریکا، این مفروض به تدریج در رسانه های ایران و در اتاق های فکر، مطرح می شود که جمهوری اسلامی می تواند بالقوه برنده این رقابت باشد. گفته می شود که ایران می تواند با بازیگری در میانه رقابت این دو قدرت، آزادی عمل خود را افزایش دهد و از این رقابت تشدید شونده منابع استراتژیک جدیدی برای خود ایجاد نماید. این مفروض فراگیر با چالش های مهمی مواجه است.

1 نخستین چالش، ریشه در تاریخ دارد. تاریخ آزمایشگاه روابط بین الملل است. هیچ حوزه ای به اندازه تاریخ در درک روابط بین الملل و تنویریه نمودن آن اهمیت ندارد. تاریخ سیاست خارجی کشور های کوچک و متوسط و به ویژه تاریخ سیاست خارجی ایران نشان می دهد که این کشور در اندک دوره هایی در قرون اخیر توانسته از رقابت راهبردی قدرتهای بزرگ بهره گیرد. آنچه در اغلب ادوار تاریخ مدرن سیاست خارجی ایران رخ داده، تبدیل شدن به قربانی سیاست قدرت های بزرگ و رقابت های راهبردی آنها بوده... تاریخ سیاست خارجی ایران به شدت تلخ است. ایران در بازیگری هنرمندانه میان قدرت های بزرگ و بهره گیری از رقابت های آنها در راستای منافع خود به شدت ناکام بوده است...

2 دوم، قدرتهای بزرگ از امکانات بسیار بیشتری برای بازی دادن قدرتهای کوچک و متوسط برخوردارند. این مفروض که ایران می تواند از رقابت های این دو قدرت استفاده کند یک روی سکه است، اما روی دیگر آن است که این قدرت ها نیز به تدریج در رقابت پیچیده شونده خود ایران را به عنوان یک ابزار می نگرند. از آنجا که آنها از امکانات بسیار بیشتر و توانمندی های بالاتری برخوردارند از شانس بیشتری برای بازی دادن ایران برخوردارند تا اینکه بواسطه مانورهای ایران بازی داده شوند.

3 سوم، آنکه تاریخ نشان داده که با تشدید رقابت میان قدرت های بزرگ، آنها می کوشند سایر کشورها به ویژه قدرت های متوسط و کوچک را در مدار خود قرار دهند... چین به تدریج در حال ایجاد شبکه ائتلافی در جهان است شبکه ای که تحت امر چین باشد و در روابط راهبردی خود بر مبنای استراتژی کلان بیجینگ رفتار کند. این روند سیاست خارجی ایران را با دشواری های فزاینده مواجه می کند. ایران در دهه های اخیر کوشیده تا فاصله خود را از قدرت های بزرگ حفظ کند. قرار گرفتن در مدار هریک از قدرت های بزرگفزاينده با اصول اساسی سیاست خارجی ایران نمی خواند. مهمتر آنکه بنیان اجتماعی سیاست خارجی این کشور را تضعیف خواهد کرد.

4 چهارم، تاریخ نشان داده تشدید رقابت راهبردی قدرت های بزرگ در سیاست بین الملل عمدتاً به ضرر کشورهای کوچک و متوسط تمام شده است. در دوره هایی که روابط بین الملل به شدت متأثر از رقابت قدرت های بزرگ بوده کشورهای کوچک و متوسط به درجات متفاوتی ضرر کرده اند. موقعیت ایران در دو جنگ جهانی اول و دوم به عنوان دوره های اوج رقابت قدرت های بزرگ را اگر به یاد بیاوریم این نکته روشن خواهد شد. در هر دوی این جنگها ایران به شدت تحت تاثیر پیامدهای ویرانگر رقابت قدرت های بزرگ قرار گرفت، به درون فضای آن کشیده شد و از آن به عنوان بازنده بیرون آمد... کشیده شدن به درون فضای رقابت قدرت های بزرگ میتواند به تخلیه بیشتر ظرفیتهای استراتژیک ایران منجر شود.

5 پنجم، با تشدید رقابت استراتژیک چین و آمریکا، نشانه های چندانی از گسترش آزادی عمل ایران دیده نمی شود. برعکس، آنچه رخ داده آن است که با خروج آمریکا از برجام، شرکت های بزرگ چینی از ایران خارج شده اند، مراودات با چین کاهش یافته و این کشور عملاً جز گفتار درمانی کار مهمی انجام نداده است. چین به طور گزینشی و بر مبنای الزامات منافع اقتصادی خود و نه بایدهای رقابت جهانی با آمریکا، رفتار کرده است، و ایران به اهرمی در چانه زنی های راهبردی چین و آمریکا بر سر پایان دادن به جنگ تجاری بدل شد. چینی ها با مهارت از کارت ایران در این مناقشه بهره بردند. البته نباید در مورد اهمیت این کارت در این جنگ بزرگنمایی کرد، اما مهارت چین در بهره گیری از آن مثال زدنی است.

end: سخن نهایی، پذیرفتن بی چون و چرای مفروض مورد بحث در این مقاله و سیاستگذاری بر مبنای آن احتمالاً آسیب های مهمی به منافع ملی وارد خواهد آورد. تاریخ سیاست خارجی ایران نشان داده که بهره گیری از رقابت قدرت های بزرگ عمدتاً یک توهم است تا استراتژی پیچیده و خلاقانه. بهتر آن است که به همه قدرت ها و کنش های آنان با بدبینی بنگریم و کشور را از آفات این رقابت ها تا حد ممکن دور نگه داریم.